

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Paperittomien naisten voimaantuminen ryhmätoiminnan avulla

Kosar Mohammad Naeemi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(5/2020)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminna ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Kosar Mohammad Naeemi

Opinnäytetyön nimi: Paperittomien naisten voimaantuminen ryhmätoiminnan avulla

Sivumäärä: 35 ja 4 liitesivua

Työn ohjaaja: Satu Riikonen

Työn tilaaja: Minna Saunders, Kaikkien Naisten talo

Opinnäytetyöni tehtävänä oli edesauttaa Kaikkien Naisten talon asiakkaiden yleisen hyvinvoinnin lisäämistä voimaantuvan ryhmätoiminnan avulla ja samalla antaa naisille tila, jonka avulla he saisivat äänensä kuuluviin. Ryhmätoimintojen aikana esille nousi kehittämiskohteita, joiden avulla olisi mahdollista edesauttaa naisten motivoitumista osallistua jatkossakin vastaaviin ryhmätoimintoihin sekä yleisesti keskuksessa tarjolla oleviin ryhmiin.

Kaikkien Naisten talo on hanke, joka kuuluu Kaikille eväät elämään -avustusohjelmaan. Kaikille eväät elämään avustusohjelman tavoitteena on eriarvoisuuden vähentäminen edistämällä lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja torjumalla ylisukupolvista syrjäytymistä. Tämän avustusohjelman rahoittaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus, STEA.

Opinnäytetyössä käytetyt aineistokeruumenetelmät olivat teemahaastattelu, benchmarking, havainnointi ja palautekysely. Teemahaastattelu kohdistui voimaantuvan ryhmätoimintaan osallistuneisiin. Benchmarking kolmeen järjestöön, joiden asiakkaat koostuvat joko turvapaikanhakijoista tai nimenomaan paperittomista. Palautekyselyyn vastasi keskuksen kaksi uutta farsinkielistä asiakasta ja havainnointi tapahtui kahden eri ryhmätoiminnan aikana.

Aineiston vastauksista päätellen keskuksen kaltainen paikka on todella tärkeä paperittomassa asemassa olevalle henkilölle. Keskus ja sen työntekijät sekä vapaaehtoiset toimivat tukiverkostona naisille, jotka sitä myös erittäin paljon tarvitsevat.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Bachelor's Degree

Author: Kosar Mohammad Naami
Title: Empowering undocumented women through group activities
Number of Pages: 35 and 4 attachment pages
Supervisor: Senior Lecturer Satu Riikonen
Commissioner: All Womens's House, Project Manager Minna Saunders

The goal in this thesis was to contribute to the general wellbeing of the clients of All Women's house using empowering group meetings. Another aim was to make the voices of undocumented women heard. During the group meetings, a few development areas rose above others. By taking these development areas into account it was possible to understand how to boost women's motivation to participate in the activities provided for them by the center.

All Women's House is a project that is part of another, larger assistance programme called "Kaikille eväät elämään". The project's ambition is to reduce inequalities by promoting equal opportunities and fighting exclusion beyond the current generation for children, youth and families. This project is funded by Funding Center for Social Welfare and Health Organisations, STEA.

The methods used in this thesis were benchmarking, theme interview, observation, and feedback survey. The focus of the theme interview was the women who took part in the empowering group meetings. Benchmarking was used as a tool to understand how other NGOs are dealing with undocumented clients and refugees. Observation was implemented during women's cooking class and hand craft class.

Based on the results of the thesis it is clear that All Women's House is essential for the wellbeing of undocumented women and their families. Employees and volunteers of this center are a vast and important support network for these women. As a product of this study, different suggestions were provided for All Women's House.

Keywords: refugee, undocumented, empohwerment, group activity

SISÄLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	5
2 CASE-LUKU.....	8
3 TIETOPERUSTA.....	10
3.1 Pakolaisuus maailmalla.....	10
3.2 Pakolaisuus Suomessa.....	13
3.3. Paperittomuudesta.....	14
3.4 Voimaantuminen.....	15
3.5 Voimaantuva ryhmätoiminta.....	17
4 KEHITTÄMISTOIMINNAN MENETELMÄT.....	20
4.1 Teemahaastattelu.....	20
4.2 Benchmarking.....	22
4.3 Palautekysely.....	24
4.4 Osallistava havainnointi.....	25
5 TULOKSET JA ANALYSOINTI.....	26
5.1 Ryhmien toteutuminen.....	27
5.2 Haasteet ryhmien toteutuksessa.....	28
5.3 Ryhmästä voimaa.....	29
5.4 Benchmarkingin analyysi.....	30
5.5 Havainnointi keskuksessa.....	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	35
7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	36
LÄHTEET.....	37
LIITTEET.....	42

1 JOHDANTO

Turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat 2000-luvulla vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Vuonna 2015 Suomeen saapui pakolaiskriisin seurauksena ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Sittemmin tilanne Suomessa on tasaantunut. Vuonna 2018 uusien turvapaikanhakijoiden määrä laski vuotta 2015 edeltänyttä tasoa alemmas. (Sisäministeriö.) Osa yhteisöpedagogiopintojani sain tilaisuuden suorittaa harjoitteluani Kaikkien Naisten talossa, jonka asiakkaat koostuivat paperittomista naisista ja heidän lapsistaan. Suurin osa keskuksen naisista koostuivat juuri vuoden 2015 aikana saapuneista turvapaikanhakijoista. Kaikkien Naisten talon asiakkaat koostuivat eri kieltä puhuvista ja osalla heistä puhui samaa äidinkieltä kanssani, farsia.

Paperittomuutta ei ole määritelty laeissa tai asetuksissa, sillä paperittomia koskevaa erillistä lainsäädäntöä ei ole. Siksi paperittoman määritelmät vaihtelevat. Käytännössä paperiton on henkilö, joka elää Suomessa vailla laillista oleskeluoikeutta. Paperittoman oleskelu ei ole virallisesti viranomaisten tiedossa tai heidän sallimaansa. Pelkän passin tai muun henkilöllisyystodistuksen puuttuminen ei tee ihmisestä paperitonta. Myöskään turvapaikanhakijat eivät ole paperittomia, sillä heillä on lupa oleskella Suomessa turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan. Suomessa on myös paperittomien kanssa rinnasteisessa asemassa olevia ihmisiä. Heillä on oikeus oleskella Suomessa mutta ei oikeutta sosiaali- ja terveystalouteen. (Pakolaisneuvonta, 2020.)

Paperittomuuteen on monia polkuja, oleellisin syy paperittomuuteen ja varsinkin uuspaperittomuuden syntyyn on Suomen maahanmuuttopolitiikan ja turvapaikka käytänteiden tiukentuminen sekä muutokset, joita on tehty ulkomaalais- ja vastaanottolaissa (Österberg, 2019).

Uuspaperittomat ovat turvapaikanhakijoita, jotka ovat jääneet Suomeen kielteisestä turvapaikkapäätöksestä huolimatta ja eivät poistu maasta vapaaehtoisesti, eivätkä viranomaiset voi laillisin keinoin poistaa heitä valtiosta (Jauhiainen 2017, 10). Maasta

poistamisen estää tyypillisesti se, että uuspaperittoman lähtömaa ei ota vastaan pakkopalautettua henkilöä, eikä valtioiden välillä ole olemassa palautussopimusta. Palautusta hankaloittaa edelleen, jos henkilöllä ei ole matkustusasiakirjaa, eikä sellaista saada lähtömaan viranomaisten avustuksella hankittua. Uuspaperittoman oleskelu Suomessa voi myös olla viranomaisten tiedossa. (Kohti järkeviä ratkaisuja, 2017.)

Vuoden 2015 jälkeen kansainvälisen suojelun saaminen on muuttunut erittäin vaikeaksi ja samalla vastaanottolakia on muutettu niin, että moni jo korkeimman hallinto-oikeuden valitusvaiheessa olevat henkilöt karsiutuvat palveluiden ulkopuolelle ja saavat paperittoman statuksen (Österberg, 2019). Elämän nivel- ja muutosvaiheet ovat erityisen herkkiä osattomuuden ja yksinäisyyden kokemuksille. Pakolaisina Suomeen tulleet kantavat mukaan usein traumaattisiakin tapahtumia pakomatkalta, tai jo ennen sitä. Uudessa maassa, vieraan kulttuurin ja kielen keskellä, on helppo kokea ulkopuolisuutta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019a; Schubert 2013, 63–64.)

Monilla Kaikkien Naisten talon keskuksen asiakkailla on hyvin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa omaan tilanteeseensa ja näin ollen ovat jatkuvan stressin ja henkisen ahdingon keskellä. Ollessani tietoinen näistä tosiseikoista, jotka ovat läsnä naisten arjessa ja tutustuessani lähemmin heidän kanssaan näin tarvetta ryhmätoiminnalle, jonka päätavoitteena olisi naisten voimaantuminen vapaamuotoisen keskustelun avulla. Ryhmätoiminnassa naisten oman äänen esille tuominen olisi erittäin tärkeä ja heidän mielipiteensä, kuuntelemisen arvoinen. Ryhmässä heitä kohdattaisiin yksilöinä ja heidän tietotaitonsa arvostettaisiin. Luomalla tilan, jossa jokainen nainen saa tilaisuuden ”loistaa” ja olla muuta kuin paperiton, kielitaidoton tai kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut henkilö, voidaan luoda konkreettiset puitteet paremman henkisen hyvinvoinnin saavuttamiselle.

Kaikkien Naisten talon toimintaa ja tarpeita huomioon ottaen opinnäytetyöni teossa halusin tuoda esille paperittomien naisten voimaantumisen tarvetta ja korostaa, että heidän henkistä hyvinvointiansa ja jaksamista tulisi korostaa läpi turvapaikkaprosessin. Kun äiti voi hyvin ja jaksaa, näkyy se myös perheessä. Koska suurin osa naisista osallistuu ryhmiin alaikäisten lastensa kanssa kerron myös heistä tutkimuksessani, mutta olen rajannut työni koskemaan lähinnä keskuksen naisasiakkaita. Viittaan jatkossa Kaikkien Naisten taloon ”keskuksena”.

Pitkä työkokemukseni tulkkina sekä ohjaajana maahanmuuttaja ja turvapaikkahakijoiden, erityisesti naisasiakkaiden kanssa on antanut minulle hyvät lähtökohdat ymmärtää heidän tarpeitaan ja ongelmiaan paremmin. Miettiessäni kehittämistyötäni oli aikaisemmista työharjoitteluistani maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa sekä työkokemuksistani paljon hyötyä. Myös oma maahanmuuttajataustani auttoi minua ymmärtämään keskuksen naisten tarpeita paremmin.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyön kehittämisehdotusten kannalta ovat seuraavat: Miten naisten motivaatiota ryhmätoimintoihin osallistumiseen voidaan edistää? Miten keskuksen resursseja voidaan hyödyntää asiakkaiden lapsia huomioon ottaen? Pohtimalla näitä kysymyksiä saadaan konkreettiset kehittämisehdotukset, joita olen tuonut esille luvussa 7.

Luvussa 2 esittelen Kaikkien Naisten talon toiminnan hanketta sekä Turun Valkonauha ry:tä, jolla on erittäin tärkeä rooli tämän hankkeen toteutumisessa. Tämän jälkeen esittelen opinnäytetyöni tietoperustaa ja avaan käyttämäni tietoperustaa laajemmin. Selvitän työn taustaa, tarkoitusta ja tavoitetta, jonka jälkeen paneudun valitsemieni menetelmien esittelyyn. Lopuksi esittelen saamani tulokset ja niiden analysointia. Opinnäytetyön viimeisessä luvussa esittelen kehittämisehdotuksiani, joita Kaikkien Naisten talo voisi jatkossakin käyttää toiminnassaan, sovittaen niitä sen hetkiseen naisten tarpeisiin ja haluihin.

2 CASE-LUKU

Turun valkonauha ry on sosiaalinen järjestö, jonka erityisosaamista on yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävä naistyö. Tämä järjestö on toiminut Turun seudulla jo vuodesta 1896. Turun valkonauha ry:n toiminnan pääpainona on ollut ennaltaehkäisevä päihdetyö, jonka lisäksi on noussut eriarvoisuutta torjuva sekä tasa-arvo ja ihmisoikeuksia puolustava työ. Turun valkonauha ry:n toiminta on alusta asti perustunut vapaaehtoistoimintaan ja heidän ydinajatuksenaan on ollut toimia matalan kynnyksen ihmisläheisenä kohtaamispaikkana. Suomen ensimmäinen valkonauhayhdistys perustettiin Turkuun vuonna 1896. Yhdistyksen nimi oli Ehdottomasti Raitis Kristillinen Naisyhdistys, E.R.K.N. Pian perustamisen jälkeen jäsenet ottivat tunnukseksi valkoisen nauharuusukkeen. Muita Turun Valkonauhan saavutuksia oli lastenkodin ja naisten yömajan perustaminen sekä naispoliisin virkojen perustaminen Turkuun. Valkonauha Liikettä kutsuttiin jo 1890-luvulta alkaen nimellä ”*Järjestäytynyt äidinrakkaus*”. (Turun Valkonauha ry, 2020.)

Turun Valkonauha ry:n heinäkuussa 2017 käynnistynyt hanke Kaikkien Naisten talo tarkoittaa yhdistykselle paluuta juurilleen. Valkonauha työ on perinteisesti vastannut yhteiskunnan ajankohtaisiin ja kipeisiin ongelmiin ja tarjoaa matalan kynnyksen palvelua tukea tarvitseville ihmisille. (Kaikkien Naisten talo, 2019.)

Kaikkien Naisten talo -hanke kuuluu Kaikille eväät elämään avustusohjelmaan. Avustusohjelma tähtää eriarvoisuuden vähentämiseen edistämällä lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja torjumalla ylisukupolvista syrjäytymistä. Ohjelmaa rahoittaa Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA). Ohjelmassa on mukana 23 lasten, nuorten ja lapsiperheiden parissa työskentelevän järjestön kehittämishanketta. Lastensuojelun Keskusliitto koordinoi ohjelman toteutusta ja tukee hankkeiden kehittämistyötä, osaamista ja verkostoitumista sekä viestii hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista. (Kaikkien Naisten talo, 2019.)

Kaikkien Naisten talon toiminta tukee naisia ja heidän perheitään, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja siten uhassa jäädä yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolella. Keskuksessa tarjotaan myös ohjausta ja neuvontaa oleskeluoikeuteen liittyvissä asioissa. Keskuksessa on tarjolla paljon erilaista toimintaa, jotka rakentuvat vahvasti naisten ja heidän perheidensä tarpeiden ympärille. Suurin apu, jonka päiväkeskuksessa on tarjottavana, voidaan pitää yksilöllistä apua naisten ja heidän perheidensä kokonaistilanteen selvittämisessä. Tämän lisäksi keskuksessa on tarjolla apua viranomaisasioiden hoitamisessa sekä apua ja palveluohjausta hyödyntäen hankkeen yhteistyökumppaneiden ja verkostojen osaamista (Kaikkien Naisten talo, 2019.)

Henkilö, joka on voimaantunut tuntee helpommin positiivisia tunteita, sekä sitoutuu tavoitteisiin, jolloin hänen sisäinen motivaationsa, kehittymishalunsa ja itsenäisyytensä lisääntyvät. Voimaantuminen edellyttää aikaa ja tukea. Se ei ole nopeasti tapahtuvaa ja täten vaatii rauhallista ja johdonmukaista etenemistä. Voimaantumisen avulla voidaan omaa mukavuusaluettaan laajentaa. Tämä johtaa siihen, että ihmisessä syntyy motivoitumista ja sitoutumista sekä lisää luovuutta ja kohottaa riskinottokykyä. (Pekkari 2009, 92-92.)

Keskuksessa työskentelee eri kieltä puhuvia työntekijöitä sekä koulutettuja vapaaehtoisia. Edellä mainitun yksilötyön lisäksi keskuksessa on mahdollista järjestää ja osallistua naisille ja myös lapsille tarkoitettuun ryhmätoimintaan. Keskuksen toimintaan kaikki ovat tervetulleita riippumatta heidän uskonnostaan, etnisyydestään, taustastaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan huolimatta (Kaikkien Naisten talo, 2019.)

3 TIETOPERUSTA

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöni tietoperustaa viitaten jo olemassa oleviin tieteellisiin kirjoituksiin ja tutkimuksiin. Käsittelen pakolaisuutta ja sen taustaa niin maailman laajuisesti kuin kotimaisellakin tasolla, jonka jälkeen avaan paperittomuutta ilmiönä ja tuon esille siihen liittyvää teoretietoa. Lopuksi pohdin voimaantumista ja ryhmätoimintaa, jotka muodostavat opinnäytetyöni ytimen.

3.1 Pakolaisuus maailmalla

Tällä hetkellä maailmassa on ennätysmäärää koteistaan paenneita henkilöitä. Maailmassa on 70,8 miljoonaa kotiseudultaan pakenemaan joutunutta. Pakoon joutuneiden joukossa 25,9 miljoonaa on pakolaisia, 41,3 miljoonaa kotimaansa sisällä siirtymään joutuneita ja 3,5 miljoonaa turvapaikanhakijoita. Nämä 67 % maailman pakolaisista on kotoisin viidestä kriisimaista: Syyriasta, Afganistanista, Etelä-Sudanista, Myanmarista ja Somaliasta. Kaikista maailman pakolaisista 84% asuu kehittyvissä maissa. (Suomen Pakolaisapu, 2019.)

Nykyajan pakkomuutto (engl. *forced migration*) liittyy vahvasti pitkittyneisiin konflikteihin, joiden taustalla on monimuotoisia syitä. Myös luonnonkatastrofit ja ympäristön muutos vaikuttavat ihmisten liikkuvuuteen. Maailmassa on enemmän pakkomuuttajia kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen, ja vuonna 2015 niin sanottu maahanmuutto- tai pakolaiskriisi nosti ilmiön kansainvälisen politiikan keskiöön Euroopassa. (Lyytinen 2019, 17.)

YK:n pakolaisen oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa vuodelta 1951, ja sen lisäpöytäkirjassa vuoden 1967 pakolaisella (engl. *Refugee*) viitataan henkilöön, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden,

tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta ja joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai pelon takia haluamaton turvautua sanotun maan suojaan (L 77/1968). (Lyytinen 2019, 18.)

Nykyajan pakolaisuuteen liittyy useita globaaleja kehityskulkuja esimerkiksi suhteessa pakolaisuuden keston, pakolaisten demografiaan ja heidän asuinpaikkoihinsa. Jopa 13,4 miljoonaa pakolaista eli vuoden 2017 lopussa niin sanotussa pitkittyneessä pakolais tilanteessa (UNHCR 2018). Pakolaistilanne voidaan määritellä pitkittyneeksi, kun yli 25 00 saman maan kansalaista on asunut pakolaisina tietyssä vastaanotto maassa vähintään viisi vuotta. Käytännössä useat pakolaistilanteet ovat jatkuneet jo vuosikymmeniä. Noin puolet pakolaisista (52%) on alle 18- vuotiaita. Naisia ja miehiä on pakolaisten joukossa tasavertaisesti. Ikä ja sukupuolijakaumat ovat pysyneet melko samana viime vuodet. Merkittävä muutos on tapahtunut pakolaisten asuinpaikassa. (mt., 18.)

Pakolaisuuteen on perinteisesti esitettyä kolmea pysyvää ratkaisua, joiden kautta pakolaisuus saataisiin kestäväällä tavalla päätökseen. Nämä ovat vapaaehtoinen paluu kotimaahan, turvapaikka maahan kotoutuminen ja uudelleensijoittuminen niin sanottuun kolmanteen maahan kiintiöpakolaisena. Nämä kolme pakolaisuuden perinteistä ratkaisumallia eivät kutienkaan enää vastaa nykyajan pakolaisuuden haasteisiin yhtä hyvin kuin aiemmin. Tarvitaan uudenlaisia ratkaisumalleja. (Zetter 2015; Doná & Bloch 2018.)

Vuoden 2015 pakolaiskriisi kertoi paitsi inhimillisestä kärsimyksestä ja kaaoksesta myös kansainvälisen vastauksen riittämättömyydestä pakolaiskysymyksissä. Vaikka turvapaikanhakijoita saapuu nyt Eurooppaan vähemmän kuin vuonna 2015, Afrikassa, Aasiassa ja Amerikassa on konflikteja, jotka pakottavat tuhannet ihmiset pakenemaan kodeistaan. Maailmassa on jo yli 25 miljoonaa pakolaista, joista suurin osa, jopa 85 prosenttia, asuu kehitysmaissa. Vastauksien löytäminen pakolaiskriiseihin on kiireellisempää kuin koskaan. Tarvitsemme globaaleja ratkaisuja ja yhteistyötä valtioiden, kansainvälisten järjestöjen, kansalaisyhteiskunnan ja yksityissektorin välillä (Mykkänen, 2018.)

YK:n pakolaiskompakti, joka on siirtolaiskompaktin tavoin ei-sitova, periaatteellinen julistus, tarjoaa eväitä uuteen, parempaan pakolaisjärjestelmään maailmanlaajuisesti. Pakolaisten paluun lisäksi kompaktissa korostetaan niiden maiden tukemista, joissa

oleskelee suuria määriä pakolaisia, sekä pakolaisten laillisia reittejä kolmansiin maihin. Yhä useamman maan tulisi liittyä YK:n kiintiöpakolaisjärjestelmiin. Tämä vähentäisi pakolaisten tarvetta hakeutua salakuljettajien avulla vaaralliselle matkalle ja mahdollistaisi avun kohdistumisen erityisesti hädänalaisille ja haavoittuville ryhmille (Mykänen, 2018.)

Vuoden 2017 lopussa pakolaisia oli ympäri maailman lähes 25,4 miljoonaa. Taakka ja vastuu pakolaisten suuren määrän vastaanottamisesta ja hoitamisesta jakautuu edelleen hyvin epäsuhtaisesti vain muutamille maille. Kymmenen maata vastaanottaa 60 prosenttia maailman pakolaisista ja valtaosa pakolaisista (85 prosenttia) elää kehitysmaissa, joissa on omat kehityshaasteensa. Näiden maiden tukeminen ja globaalien ratkaisujen löytäminen niille, jotka pakenevat, on ensiarvoisen tärkeää. Tämä saavutetaan vahvistamalla yhteistyötä valtioiden, kansainvälisten järjestöjen, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin välillä. Juuri tästä globaalissa pakolaiskompaktissa on kysymys. Se on uusi sopimus sekä pakolaisille että maille, jotka vastaanottavat heitä. Kompakti pyrkii suojaamaan ja parantamaan pakolaisten oloja isäntämaassa esimerkiksi siten, että vähennetään pakolaisten tarvetta vaarallisiin siirtymisiin maasta toiseen. Kompaktissa on neljä osaa ja sen tavoitteena on helpottaa isäntäm maiden taakkaa, parantaa pakolaisten itseluottamusta, laajentaa pääsyä kolmansien maiden ratkaisuihin ja lopuksi tukea lähtömaita. (UNHCR, 2019.)

Kiintiöpakolaisjärjestelmän rinnalle meidän on etsittävä uusia ja parempia tapoja kolmansista maista hakeutua laillisesti ja turvallisesti Eurooppaan. Tällaisia voisivat olla työ- ja opiskeluoleskelulupien lisäksi esimerkiksi yksityiset ja yhteisöjen sponsorointiohjelmat, joissa sponsori ottaa vastuun pakolaisen kotouttamisesta ja kuluista ensimmäisen vuoden aikana. Euroopan kansainvälinen vastuu on auttaa konflikteja ja vainoa pakenevia. Parhaiten se onnistuu, jos maat yhdessä EU:n ja UNHCR:n kanssa miettivät YK:n pakolaiskompaktin hengessä tehokkaammat, inhimillisemmät sekä vastaanottavan maan, lähtömaan ja pakolaisten kannalta parhaat tavat avun järjestämiseksi (Mykänen, 2018.)

3.2 Pakolaisuus Suomessa

Maailmassa on 70,8 miljoonaa kodistaan paennutta. Heistä valtaosa pakenee kotimaansa sisällä ja kotimaansa jättäneistäkin suurin osa pakenee naapurimaihin. Suomeen maailman paenneista tulee vain murto-osa, 0,04 %. Maahanmuuttoviraston mukaan ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2017 Suomessa asui yhteensä 358 000 ulkomaalaistaustaista eli henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Heistä 84% on syntynyt ulkomailla ja 16% on syntynyt Suomessa. Pakolaistaustaisia heistä on vain murto-osa (Pakolaisuus Suomessa, 2019.)

Suomi on osa Euroopan unionia (EU), joka on pyrkinyt kehittämään vuodesta 1999 lähtien yhtenäistä eurooppalaista turvapaikkapolitiikka ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Harmonisoinnin tavoitteena on ollut muun muassa yhtenäistää EU-maiden turvapaikkamenettelyä ja päätöksentekoa, luoda vähimmäisvaatimukset turvapaikkahakijoiden vastaanotolle sekä vahvistaa EU:n sisäistä solidaarisuutta ja vastuunkantoa. Suomeen suuntautuva turvapaikanhakija ja Suomen pakolaispolitiikka ja -lainsäädäntö on siten sidottu EU:n yhteiseen turvapaikkapolitiikkaan. Myös EU:n ulko- ja sisärajojen politiikka vaikuttaa Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrään. Vuonna 2015 Eurooppaan saapui yli miljoonaa turvapaikanhakijaa, ja silloin valtiot reagoivat tilanteeseen aloittamalla EU:n sisäisiä rajatarkistuksia ja myös sulkemalla rajojaan. (Lyytinen 2019, 19.)

Venäjän vallankumous ja ensimmäinen maailmansota toivat Suomeen pakolaisia. Toisen maailmansodan aikana Suomeen siirrettiin inkeriläisiä jopa 63 000, mutta osa pakkopalautettiin tai he siirtyivät muihin maihin pakkopalautuksien pelon takia. Toisen maailmasodan jälkeen pakolaisia saapui Suomeen verrattain vähän 1970- ja 1980-luvuilla muun muassa Chilestä ja Vietnamista. 1990-luvulla Suomeen tuli pakolaisia melko yllättäen Somalian sisällissodan sytyttyä. Myös Balkanin niemimaalta paettiin Suomeen asti entisen Jugoslavian hajoamissotien takia. 2000- ja 2010-luvuilla Suomi on etenkin ottanut vastaan turvaa hakevia sotaa käyvistä maista kuten Afganistanista, Irakista, Somaliasta ja Syyriasta (mt., 2019.)

Hallituksen budjettiriihessä 17. syyskuuta sovittiin, että vuosittainen kiintiöpakolaisten määrä nostetaan nykyisestä 750 henkilöstä hallitusohjelman mukaisesti 850 henkilöön. Suomen viranomaiset valitsevat Suomeen otettavat pakolaiset YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n esityksestä. Vuoden 2020 pakolaiskiintiössä Suomi vastaanottaa yhteensä 400 syyrialaista pakolaista Libanonista ja Turkista sekä 200 kongolaista pakolaista Sambiaasta. Lisäksi Suomi vastaanottaa Nigeristä yhteensä 130 pakolaista, mukaan lukien UNHCR:n Libyasta Nigeriin evakuoimia, erityisen haavoittuvassa asemassa olevia pakolaisia. Libyasta evakuoituja pakolaisia voidaan kuitenkin vastaanottaa myös muista maista, joihin mahdollisesti perustetaan evakuointimekanismi. (Valtioneuvosto, 2019.)

3.3 Paperittomuudesta

Paperiton on henkilö, joka elää Suomessa vailla laillista oleskeluoikeutta. Paperittoman oleskelu ei ole virallisesti viranomaisten tiedossa tai sallima. Suomessa on myös paperittomien kanssa rinnasteisessa asemassa olevia ihmisiä. Heillä on oikeus oleskella Suomessa, mutta ei oikeutta sosiaali- ja terveystalouteen. Pelkkä passin tai muun henkilöllisyystodistuksen puuttuminen ei tee ihmisestä paperitonta. Turvapaikanhakijat eivät ole paperittomia, sillä heillä on lupa oleskella Suomessa turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan. (Paperittomuudesta, 2017.) Kaikkien Naisten talon toiminta on tukemassa erityisesti paperittomia naisia ja heidän lapsiaan, jotka ovat marginalisoitumisen vaarassa.

Ilmiön takaa löytyy joukko erilaisia ihmisiä ja monenlaisia taustoja. Paperittomana oleskelee Suomessa erilaisia ihmisiä: isoäitejä, lapsiperheitä, miehiä, naisia, odottavia äitejä. Ihmiselle paperittomuus voi olla paras vaihtoehto monen huonon vaihtoehdon joukosta. Toiset voivat pelätä turvallisuutensa puolesta kotimaassaan ja toiset haluavat elää läheistensä kanssa samassa maassa. Monet haluaisivat työskennellä Suomessa, mutta ulkomaalaislainsäädännön tiukat vaatimukset estävät tämän. Lähes

kaikki paperittomat haluaisivat laillistaa oleskelunsa ja elää tavallista elämää osana suomalaista yhteiskuntaa (Paperittomat Suomessa, 2017.)

Paperittomuutta ei ole määritelty laissa tai asetuksessa, sillä paperittomia koskevaa erillistä lainsäädäntöä ei ole. Eri tahot määrittelevät paperittoman eri tavoin. Paperittomat-hanke määrittelee paperittoman näin: maassa ilman oleskelulupaa oleskelevat, muualta kuin EU- tai Eta- valtiosta tai Sveitsistä kotoisin olevat henkilöt, joilla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle. Suomeen muualta kuin EU- tai Eta- valtiosta tai Sveitsistä tulleet henkilöt, joiden oleskelun tai viisumin edellytyksenä on ollut yksityinen sairausvakuutus, mutta vakuutusturva on päättynyt tai se ei ole kattava. EU-kansalaiset, joilla ei ole vakuutusturva sairauden tai sairaanhoidon varalle (mt., 2017.)

Paperittoman arkea leimaa jatkuva epävarmuus omasta tulevaisuudesta. Moni pelkää kiinnijäämistä ja välttelee tästä syystä viranomaisia. Koska paperittomasti Suomessa oleskelevat ihmiset eivät voi kääntyä viranomaisen puoleen samoin kuin täällä virallisesti asuvat henkilöt, he ovat erittäin alttiita hyväksikäytölle sekä erilaiselle kaltoin kohtelulle. (mt., 2017.)

3.4 Voimaantuminen

Käsite voimaantuminen tulee englanninkielisestä käsitteestä empowerment. Käsitteen suomenkielisiä vastineita on paljon, kuten muun muassa voimaantuminen, mahtavoituminen, valtaistuminen tai väkevoityminen. Voimaantumiskäsitettä on käytetty niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuskirjallisuudessa 1960-luvulta lähtien, jopa aiemmin. (Räsänen 2014, 22.)

Voimaantumista pidetään myös identiteetti-prosessina, joka lähtee yksilön sosiaalisesta todellisuudesta. Voimaantumisen on mahdollista käynnistyä, kun yksilö havaitsee itsessään tarpeen olemassaolon kokemusten muutokseen. Voimaantuminen tapahtuu tekemisen tai toiminnan kautta, sisältäen pinnistelyä ja pyrkimistä onnistumisen kokemuksen synnyttämiseen. Kokemus onnistumisesta syrjäyttää epäonnistumisen häpeän, ja yksilö saa jatkuvan tunteen hyvästä. Voimaantumiseen

liittyy myös voimakas siirtovaikutus, jolloin yksilön on mahdollista kokea, että selviää elämässä, vaikka se olisikin tuskallista. (Räsänen 2014, 22.)

Voimaannuttamisen isoimpia päämääriä on muodostaa myönteinen minäkäsitys ja terve itsearvostus. Voimaannuttamiseen kuuluu huomattavana osana yksilön vastuun lisääminen ja kasvattaminen. Perustehtävänä on saada yksilö tiedostamaan ja kokemaan vastuullisuuttaan sekä kehittämään sitä. Suhtautumiseen itseensä ja toisiin ihmisiin tai yleisesti asioihin ja olosuhteisiin, yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa itse. Vaihtoehtoisten tapojen löytäminen asioihin tai ihmisiin suhtautumisessa sekä positiivisten ratkaisujen antamiseen on voimaantumisen yksi tärkeimmistä tehtävistä. Perustehtäväksi tulisi lisäksi nostaa yritys hyveisiin ja vahvuuksiin. Näihin tärkeisiin hyveisiin kuuluu muun muassa toisten huomioon ottaminen, rakkaus, rehellisyys, lempeys, kohtuullisuus, oikeudenmukaisuus ja kohteliaisuus. Myös hiljaisen tiedon hyödyntäminen ja arvostaminen on oleellista voimaannuttamisessa. Kokemusten myötä karttunutta, hiljaista käytännön tietoa ja viisauksien käyttämistä, jota sanotaan “maalaisjärjeksi”. (Räsänen 2014, 30-31.)

Räsänen (2014, 22) pitää voimaantumista myös identiteetti-prosessina, joka on peräisin yksilön sosiaalisesta todellisuudesta. Sosiaalisesta todellisuudesta esille tulevien tarpeiden jäsentyminen, liittyminen ja toiminta jäsentävät tätä prosessia. Räsänen mukaan voimaantumisen on mahdollista käynnistyä silloin kun yksilö havaitsee itsessään tarpeen olemassaolon kokemusten muutokseen. Voimaantumiseen kuuluu myös vahva siirtovaikutus, jolloin yksilön on mahdollista kokea, että selviää elämässään vaikka se olisikin sietämätöntä.

Voimaantumisteoreettisessa ajattelussa voimaantuminen on koettu yksilöprosessuaalisena tapahtumana. Voimaantumisen nähdään olevan kyseessä kuitenkin moniulotteisempi ja monitasoisempi kysymys. Kysymys on hyvästä elämästä, elämään liittyvistä yhteiskunnallisista, sosiaalisista, sivistyksellisistä, poliittisista ja kommunikatiivisista vaatimuksista. Yhteiskunnalliset instituutiot kuten sosiaali- ja terveystalvet tuottavat laitokset, koululaitokset, työhallinto, media jne. voivat luoda näitä edellytyksiä ja vaatimuksia. Yhtenä tärkeimpänä voimana yksilöllisessä identiteetissä ja hyvinvoinnissa pidetään luottamuksen tunnetta toisiin ihmisiin sekä niihin instansseihin, joiden piirissä toimia ja elää. (Räsänen 2014, 45.)

Voimaantumista on myös mahdollista saada aikaan käyttämällä omassa vuorovaikutuksessa matalan aseman ilmaisua, jolloin toiselle on mahdollista aikaansaada statusnostetta. Silloin kun toiminta on vapaaehtoista, on matalampaan asemaan siirtyminen helpompaa. Kannustavaan, ohjattavaa huomioivaan ja tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen pääsemiseksi edesauttaa turvallinen, hyväksyvä ja luottamuksellinen ilmapiiri (Pekkari 2009, 91-92).

Voimaantumisella on tavoitteena parantaa ihmisten elämää voimavaroja siirtämällä. Voiman siirto voi aiheuttaa rakenteellisia muutoksia muun muassa koulutuksen ja työllistymismahdollisuuksien, terveydenhuollon tai asumisen suhteen. Ihmiset voivat voimaantua myös sosiaalipsykologisilla muutoksilla, kuten tuntemalla kuuluvansa ystäväpiiriin saaden heiltä tukea. Myös innostava työympäristö, identiteetti tai luonteenpiirre ja saavutuksien tunteminen voi voimaannuttaa. Voimavarojen siirto tarjoaa yleensä enemmän vaihtoehtoja parempaan tunteen hallintaan ja itsetehokkuuteen. Paremmalla kontrollin hallinnalla, kuten on todettu, voi vuorostaan olla merkittävä vaikutus terveyteen ja elämän tyydytykseen. Vaikka voimaantuminen on käsitteenä tunnettu ja sovellettavissa oleva monilla aloilla, se on saanut melko vähän teoreettista huomiota. (Weidenstedt 2016.)

3.5 Voimaantuva ryhmätoiminta

Ryhmälle ja ryhmän jäsenyydelle löytyy erilaisia määrittelyjä. Ryhmä voidaan ymmärtää joukoksi ihmisiä, jotka tapaavat toistuvasti ja joukon jäsenet ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tavallisesti ryhmä perustuu joukon yhteisille intresseille tai tarpeille. Jäsenyyden motiivit voivat vaihdella, mutta jollakin tavalla jäsenet hyötyvät muista ryhmän jäsenistä. (Kauppila, 2011, s. 85.) Keskuksen asiakkaiden elämäntilanne muistuttaa hyvin paljon toisiaan. Näin ryhmätoiminta antaa heille mahdollisuuden vertaistukeen ja kuuntelemalla muiden naisten kokemuksia heidän oma tilansa selviää heille paremmin.

Kuuntele minua -mielenterveystyön käytännön menetelmiä kirjassa Lilja Aulikki kirjoittaa, että voimaantunut henkilö on itsenäinen, innovatiivinen, osaava,

henkilökohtaista valtaa omaavaa ja kritiikkiä sietävä. Lilja lisää, että voimaantumisen näkyy kykynä asettaa ja saavuttaa päämääriä, kunnioituksen muita ihmisiä kohtaan sekä toiveikkuutena tulevaisuutta kohtaan. (Lilja 2009, 105.)

Ryhmissä on mahdollista kokea aito vuorovaikutus. Yksilö tarvitsee ihmisiä, jotta hänen identiteettinsä kehittyisi ja vahvistuisi. Ryhmässä peilauksen kautta on mahdollista oppia itsestään. Ryhmässä on mahdollisuus kokea ja tunnistaa omaa syvintä tarvitsevuuttaan. Joudutaan kuuntelemaan toisia, jakamaan ja kantamaan omia ajatuksia ja tunteita. Se lisää kokemusta toisista sekä kasvattaa vastuun ja mielikuvien mahdollisuuksia. Ennakkoluulot vähenevät, kun opitaan keskustelemaan erilaisten ihmisten kanssa. Ryhmän yhteistyö tarjoaa moraalisen tuen jäsenilleen, joten se edistää yhteisiin päämääriin sitoutumista. Yhteinen aika, tila ja turvalliset raamit takaavat yhteenkuuluvuuden ja vertaistuen. Aito vuoropuhelu syntyy ihmisten ollessa psyykkisesti ja fyysisesti läsnä. (Lindroos&Segercrantz 2009, 19; Paasivaara 2008, 45.)

Ryhmätoiminnan onnistumisessa ryhmän koolla on suuri merkitys. Ryhmä on silloin kodikas ja turvallinen, kun siinä säilyy mahdollisuus kasvokkain oloon. Pienryhmä, joka koostuu 6-8 henkilöstä, tarjoaa oivan mahdollisuuden käsitellä omia henkilökohtaisia ongelmia ja ihmissuhteita. Optimaalisin ryhmän koko on noin kymmenen henkilöä. Ryhmässä ei tulisi olla yli 15 jäsentä, silloinkin puhutaan jo suurryhmästä. Kun ryhmä suurenee, sen vuorovaikutus muuttuu. Suurta ryhmää on vaikeampi hallita kuin pientä. Jos ryhmän koko kasvaa, niin jäsenet joutuvat tyytymään siihen, että jotkut asiat saattavat mennä ohitse niin, ettei niihin voi ottaa kantaa. Henkilö voi halumattaan joutua jäämään joidenkin asioiden ulkopuolelle. (Lindroos 2009, 19; Salminen 1997, 50.)

Kaikkien Naisten talon ryhmät olivat useimmiten pienryhmiä. Tämä mahdollisti suojaissan ja viihtyisän tilan naisille. Kun ryhmäkoot pysyvät optimaalisina auttoi se naisia kommunikoimaan toistensa kanssa paremmin. Tämä on asia, jota itse myös pidin mielessä toteuttaessani voimaantuvat ryhmätoiminnat keskuksen paperittomille naisille.

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Kerron tässä osiossa tarkemmin eri menetelmistä, joita käytin opinnäytetyöni aikaansaamiseksi. Tutkimusmenetelmät, joita käytin tässä opinnäytetyössä olivat teemahaastattelu, benchmarkkaus, havainnointi sekä palautekysely, jonka tarkoituksen oli kartoittaa uusien asiakkaiden mielipiteitä keskuksen toimintaa kohtaan.

Teemahaastattelua toteutin voimaantuvan ryhmätoiminnan viimeisenä kertana, jolloin naisilla oli mahdollisuus kertoa omista mielipiteistään ryhmää kohtaan ja mahdollisista parannusehdotuksista. Kaikkien Naisten talon toiminta ja asiakkaiden havainnointi tapahtui läpi työharjoitteluni.

4.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelumenetelmä sopii sekä laadulliseen että määrälliseen tutkimukseen. Tutkimuskysymykset ratkaisevat menetelmän valinnan, mutta yksioikoista ohjetta menetelmien ja kysymyksien keskinäisestä toimivuudesta ei voida antaa. Haastattelut voidaan luokitella osallistuvien ihmisten lukumäärän mukaan, jolloin puhutaan yksilöhaastattelusta tai ryhmähaastattelusta. Yksilöhaastattelu soveltuu esimerkiksi henkilön omakohtaisten kokemusten tutkimiseen ja ryhmähaastattelu puolestaan yhteisön käsitysten tutkimiseen. Haastattelut voidaan jakaa myös strukturoinnin asteen mukaan (strukturoitu haastattelu, teemahaastattelu tai strukturoimaton haastattelu) tai toteutustavan mukaan (kasvotusten tapahtuva haastattelu tai puhelinhaastattelu). Teemahaastattelu on strukturoitua haastattelua väljempi muoto haastatteluun. Jos teemojen lista kasvaa kuitenkin kovin pitkäksi, teemahaastattelu muuttuu strukturoiduksi haastatteluksi (Juvakka –Kylmälä 2007: 78-80.)

Aloitteleva tutkija saattaa kamppailla avaintemojen määrän ja luonteen kanssa, ja mitä avoimemmasta haastattelusta on kyse, sitä aktiivisemmaksi haastattelijan rooli muodostuu. Jos haastateltavien valinta on onnistunut, ei tarvitse olla huolissaan teemojen riittävydestä. Usein ihmiset ovat haastattelutilanteessa halukkaita kertomaan kokemuksistaan, onhan päätös osallistumisesta tehty jo aiemmin. Teemahaastattelulla on kaikki edellytykset onnistua, mikäli tutkimuksen tekijä

onnistuu luomaan riittävän turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin. (Juvakka – Kylmä 2007: 78-80.)

Teemahaastattelu soveltuu hyvin arkaluontoisten kohderyhmien ja aiheiden tutkimiseen. Sen avulla voidaan tuoda tutkittavien ääntä kuuluviin, sillä tarkkaan määriteltyjen kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. Haastateltavien asioille antamat merkitykset ja tulkinnat ovat menetelmässä keskeisessä osassa. Sitä, miten laajasti heidän tulisi vastata teemoihin, ei ole määritelty. (Kallinen ym. 2015, 50– 51; Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Valitsin teemahaastattelua (ks. Liite 1) aineistoni tutkimusmenetelmäksi, sillä koin sen luonnolliseksi valinnaksi ottaen huomioon kohderyhmän ja luottavaisen tunnelman, joka vallitsi välillämme. Teemahaastattelun avulla ihmisten vapaalle puheelle annettaisiin tila, vaikka pyrin pitämään kiinni aikaisemmin valitsemistani teemoista. Jaoin teemat kahteen osaan:

- Yleinen mielipide voimaantuvasta ryhmätoiminnasta
- Toiveet ja ehdotukset

Teemahaastattelu on haastattelumuotona puolistrukturoitu, joka myös vaikutti siihen miksi valitsin sen käytettäväksi keskuksen naisten haastattelussa. Voimaantuvaan ryhmätoimintaan osallistuneet naiset saivat vastata kysymyksiin omin sanoin. En halunnut luoda monivalintakysymyksiä naisille, sillä halusin, että heillä on tilaisuus vastata täysin vapaasti ja ilman ennalta asetettuja vastauksia.

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Teemahaastattelua on käytetty paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. (Hirsjärvi ym. 2004: 197.) Ennen itse haastattelua selitin naisille mistä oli kyse ja samalla kerroin, että teen muistiinpanoja itselleni heidän puheistaan. Heidän vastauksiaan tullaan käyttämään jatkossa, jotta voitaisiin ymmärtää millaisista ryhmätoiminnasta naiset ovat aidosti kiinnostuneita ja minkälaiset ryhmät palvelisivat heidän tarpeitaan parhaiten. Samalla

naisilla oli mahdollisuus tuoda omia ideoitaan ja ehdotuksiaan esille. Haastattelu kielenä meillä oli käytössä farsi/dari, suomi ja arabia. Koska en puhu arabiaa, saimme käännösapua keskuksen arabian kielisiltä työntekijöiltä. Se, että naiset saivat puhua vapaasti heidän omalla äidinkielellänsä, oli todella merkityksellinen seikka siinä, että naiset saivat sanottua kaiken mitä heillä oli mielessä. Haastattelin kahta naista, jotka olivat osallistuneet aktiivisemmin voimaantuvaan ryhmätoimintaan. Valitsin haastateltavaksi yhden farsi ja toisen arabiakielisen haastateltavan. Toteutin haastattelin samanaikaisesti molempien naisten kanssa ja itse haastattelutilanne kesti noin puoli tuntia. Teemahaastattelu etenee sujuvasti ja ilman kiirettä.

4.2 Benchmarking

Benchmarking on prosessi, joka koostuu vaiheista. Ensimmäisenä on määriteltävä kohteet, joita halutaan tutkia ja joiden tulokset kiinnostavat. Toisessa vaiheessa tunnistetaan mikä olisi tutkimuksellisesti hyvä kohde ja sitten seuraavassa vaiheessa pohditaan miten ME teemme ja miten HE tekevät. Tavoitteiden asettaminen on tärkeää, sillä tutkimusta tehdessä halutaan tietää, miten omat heikkoudet käännetään voitoksi. Lopuksi opittua sovelletaan ja otetaan käyttöön esimerkiksi löydettyjen toimintamallien tai toimintatapojen avulla. (Tuominen 2011, 12.)

Benchmarking on tapa oppia paremmilta ja soveltaa opittua omassa organisaatiossaan. Se on luottamuksellista tietojen vaihtoa, jossa halutaan tietää miten paremmat tekevät työnsä, jotta tulokset ovat laadukkaampia tai miten kehittämistyötä on tehty, jotta hyviin tuloksiin on päästy. (Tuominen 2011, 3–8.)

Benchmarking on hyvä tapa saada lisää tietoa toisten toimialojen organisaatioista sekä mahdollisista kilpailijoista (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 186). Benchmarkingin avulla voin vertailla ja saada mahdollisesti uusia ideoita kehittämistyön varten. Tämän takia koin, että menetelmänä se on todella hyödyllinen opinnäytetyölle ja tärkeä osa sitä.

Valitsin benchmarking-kohteiksi Global clinicin, jonka toiminta perustuu pääosin vapaaehtoisvoimin ja palvelut ovat nimenomaan tarkoitettu paperittomille. Toinen benchmarking-kohteeni oli Pakolaisneuvonta, jota on perustettu vuonna 1998, jolloin

Suomeen alkoi tulla ensimmäistä kertaa turvapaikanhakijoita omin toimin. Kolmas ja viimeisin benchmarking-kohteeni oli Gemma projekti, jonka tavoitteena on sukupuoleen perustuvan väkivallan tutkiminen sekä myös ennaltaehkäisevä työ.

Valitsin benchmarking-kohteiksi sellaisia järjestöjä ja projekteja, joiden asiakkaat koostuivat lähinnä pakolaisista ja nimenomaan paperittomista. Gemma projektin valitsi koska heidän työnsä koski paperittomien ja myös EU:n romanisiirtolaisten naisten voimaantumista väkivaltaa vastaan. Benchmarking antaa hyvät eväät vertailla ”omaa” sekä muiden toimintaa keskenään ja sitä kautta kerätä hyödyllistä tietoa sekä jakaa sitä eteenpäin. Varsinkin vuoden 2015 pakolaiskriisi ja pitkittyneet turvapaikkaprosessit sekä osin epäinhimilliset negatiiviset päätökset, jota maahanmuuttovirasto antaa pakolaisille luo tarvetta edellä mainituille järjestöille.

GEMMA väkivaltaa vastaan -Voimaantumista EU:n romani siirtolaisille ja paperittomille naisille. Projektin tavoitteena on sukupuoleen perustuvan väkivallan tutkiminen sekä ennaltaehkäisevän interventiomallin kehittäminen, keskittyen erityisen heikossa asemassa oleviin ryhmiin eli siirtolais- ja etniseen vähemmistöön kuuluviin naisiin (ja tyttöihin). Kohderyhmä Helsingissä ovat romanisiirtolaiset ja mahdolliset paperittomat naiset. (Diakonissa-laitos, 2017.)

Global Clinicin eli paperittomien klinikan toiminta perustuu pääosin vapaaehtoistyöhön. Helsingin klinikalla toimii vapaaehtoisia lääkäreitä, sairaanhoitajia, kätilöitä, hammaslääkäreitä, psykologeja sekä tulkkeja. Tarjoamme moniammatillista apua niille, joilla ei ole oikeutta julkiseen terveydenhoitoon Suomessa. Apua saa veloitusetta, anonymisti ja luottamuksella. Henkilökunta on sitoutunut ehdottomaan vaitiolovelvollisuuteen. (Global Clinic, 2019.)

Itse tutustuin Global clinicin toimintaa Kaikkien Naisten talon vapaaehtoisten koulutusillassa. Pakolaisneuvonnan toiminta kävi tutummaksi ollessani keskuksessa. Vasta opinnäytetyöni sain tilaisuuden tutustua heidän toimintaansa syvällisemmin ja rinnastaa heidän tarjoamiaan palveluita Kaikkien Naisten talon toimintaan ja tarjolla oleviin palveluihin.

Pakolaisneuvonta on ulkomaalaisoikeuteen erikoistunut lakitoimisto sekä vaikuttamis- ja asiantuntijatyötä tekevä kansalaisjärjestö. Pakolaisneuvonnan

lakimiehet ovat erikoistuneet pakolais- ja ulkomaalaisoikeuteen. Turvapaikka-asioiden lisäksi Pakolaisneuvonnasta saa apua perheenyhdistämisessä. Pakolaisneuvonnan lakimiehet avustavat perheside perusteisia oleskelulupia. Pakolaisneuvonnasta saa apua ja neuvontaa myös erityisesti muihin oleskelulupa-asioihin liittyen, kansalaisuus asioihin liittyen sekä ihmiskaupan uhreihin liittyvissä asioissa (Pakolaisneuvonta, 2019).

4.3 Palautekysely

Menetelmänä kysely on nopea ja tehokas ja tuotetut tulokset ovat usein numeroihin perustuvia, jolloin niitä voidaan käsitellä tilastollisesti. Heikkous on tiedon pinnallisuudessa. Emme pysty arvioimaan miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet kyselyyn, miten onnistuneita kysymyksiä olemme asettaneet tai miten tietoisia vastaajat ovat kysytyistä aiheista. (Ojasalo ym. 2015, 121.)

Minua ohjeistettiin täyttämään palaute kyselylomaketta (ks. Liite 2) keskuksen uusien asiakkaiden kanssa. Sinä aikana, jolloin suoritin kehittävää harjoittelua Kaikkien Naisten talossa, meille tuli kaksi uutta darin kieltä puhuvaa naista. Toisella naisella oli lapsia ja toisella ei vielä. Koska naiset olivat vasta tulleet Suomeen minä autoin heitä kyselyn täyttämässä tulkin roolissa. Ennen kun aloitimme lomakkeen täyttämistä varmistin heille, ettei heidän tarvitse kaunistella ajatuksiaan tai ujustella palautteiden antamisessa. Itse yritin tulkata ja kääntää heidän vastauksiaan parhaani mukaan, jotta saisin mahdollisimman sanatarkasti heidän ajatuksiaan lomakkeelle. Palautelomake oli valmiiksi suunniteltu ja laadittu Kaikkien Naisten toimesta. Palautelomakkeen vastauksia käytin soveltuvien osien omaa opinnäytetyötäni varten sillä kaikki kysymykset eivät liittyneet työni aiheeseen.

Kyselylomakkeeseen sisällytetään vain sellaiset kysymykset, joista saatu tieto tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Pituus ja selkeys ja yksiselitteisyys on hyvä pitää mielessä: helppotajuinen kysymysten asettelu on tärkeää ja kielen on oltava

tarkoituksenmukaista ja täsmällistä. Avoimia kysymyksiä tulee käyttää vain silloin, kun niille on painava syy, koska niiden sisältämä informaatio ei aina täytä tutkijan odotuksia. (mt, 128–133.)

4.4 Osallistuva havainnointi

Tein osallistuvaa havainnointia ollessani mukana naisten kokkaus- sekä käsityöryhmissä. Havainnointi tapa, jota otin käyttöön oli aktiivinen havainnointi sillä, osallistuin aktiivisesti naisten ryhmissä. Minulla oli paperilappu mukana, johon kirjoitin muistiinpanoja kysymyksiin (Liite 3), joita olin laatinut ennestään. Ilmoitin asiasta naisille ja kerroin, että heidän ei tarvitse muuttaa käyttäytymistään vaan tarkoituksena on, että he toimivat ja ovat kuten aina.

Havainnointi voidaan jakaa osallistuvaan ja ei-osallistuvaan havainnointiin sen mukaan osallistuuko havainnoija havainnointi tilanteeseen. Osallistuva havainnointi voidaan jakaa edelleen aktiiviseen ja passiiviseen osallistuvaan havainnointiin. Aktiivisessa havainnoinnissa tutkija vaikuttaa aktiivisesti läsnäolollaan tutkittavan ilmiöön esimerkiksi ottamalla osaa projektiin tai tutkittavaan tilanteeseen, kun taas passiivisessa havainnoinnissa tutkija osallistuu tilanteeseen, mutta ei vaikuta itse tilanteen kulkuun. (Anttila 1996). Havainnointi on systemaattista tarkkailua, jossa aineistoa kerätään joko luonnollisessa ympäristössä tai laboratorio-olosuhteissa. Sitä voidaan käyttää joko itsenäisesti tai haastatteluiden tukena, ja se sopii esimerkiksi kehittämistehtäviin, jolloin sen avulla tarkastellaan yksilön toimintaa ja vuorovaikutusta toisten kanssa. (Ojasalo ym. 2014, 114.)

5 TULOKSET JA ANALYSOINTI

Tieteen termipankissa analyysia kuvataan seuraavanlaisesti ” Määritelmä tieteellinen menetelmä, jossa kokonaisuutta erittelemällä saavutetaan tarkempi käsitys tutkitusta kokonaisuudesta.” (Tieteen termipankki, 2020). Esittelen teemahaastattelun analyysia, benchmarkingin sekä osallistavan havainnoinnin tulokset seuraavissa osissa. Lopuksi pohdin saamani palautekyselyn vastaukset ja teen analyysin niistä. Koska käytän palautelomakkeen vastauksia soveltuvien osin, jätän niiden analysoinnin viimeiseksi.

Seuraavaksi kerron teemahaastatteluiden pohjalta keräämäni tietoa naisten kokemuksista voimaantuvasta ryhmätoiminnasta. Olen aikaisemmissa kappaleissa avannut teemahaastattelun rungon ja sen, miten toteutin sen.

Kohtasin jonkin verran vaikeuksia tutkimusmenetelmien kokoamisessa sillä kuten aikaisemmin olen tuonut esille Kaikkien Naisten talon asiakkaiden elämä ja yleisestikin arki poikkeaa arjesta, jota me tunnemme. Minun oli vaikea toteuttaa esimerkiksi tutkimusta yhtä laajasti kuin olisin halunnut sen toteuttaa, jotta olisin saanut parhaan reliabiliteetin tutkimukselleni. Naisten heikko sitoutuminen voimaantuvaa ryhmätoimintaa kohtaan oli osasyynä tähän.

Reliabiliteetti käsite kuuluu yleensä määrälliseen, kvantitatiiviseen tutkimukseen. Reliabiliteetilla eli luotettavuudella viitataan perinteisesti käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia, toisin sanoen käsitteellä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän ja käytettyjen mittareiden kykyä saavuttaa tarkoitettuja tuloksia. Reliabiliteetti tarkoittaa mittauksen toistettavuutta. Tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan. (Kyvyt, 2019).

Naisten osallistuminen voimaantuvaan ryhmätoimintaan oli hyvin vaihtelevaa. Kuten tutkimukseni alussa olen tuonut esille, olin valmistanut itseäni siihen, etten välttämättä näkisi samoja kasvoja ryhmien jokaisena kertana. Minun oli ymmärrettävää sekä hyväksyttävää se tosiseikka, että naiset olivat kovan henkiset rasituksen alla, joka johtui heidän elämäntilanteestaan ja olisi epärealistista sekä epärealistista odottaa heiltä enemmän kuin he pystyivät antamaan.

Kehittämisehdotusten kannalta teemahaastattelusta oli suuri apu sillä siellä oli paljon puhetta siitä mitä naiset toivoisivat ryhmätoiminnasta ja siitä mitä olisi hyvä lisätä jo olemassa oleviin ryhmiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena oli saada naisten ääni kuuluviin ja samalla vahvistaa heidän osallisuuttaan ryhmätoimintoja kohtaan ja täten edesauttaa naisten voimaantumista.

5.1 Ryhmien toteutuminen

Jotta ryhmä toimisi voisi pitäisi siinä osata kuunnella muita ryhmäläisiä sekä osata ilmaista omia tunteitaan ja erimielisyyksiään. Ryhmäläisillä on myös mahdollisuus rakentavaan kritiikkiin. Ryhmäläiset tuntevat ryhmän perustetehtävät ja tavoitteet. Ilmapiiiri on vapaa ja luonteva ja kaikilla on hyvä olla ryhmässä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13.)

Ensimmäisellä ryhmäkerralla kerroin naisille halustani toteuttaa ryhmätoimintaa ja, että tässä ryhmässä sain puhua myös omalla äidinkielellään vapaasti se olisi jopa suotavaa. Jos joku naisista koki, että halusi puhua muuta kieltä kuin daria tai farsia sekin kävi oikein mainiosti. Koska keskuksen asiakkaat koostuivat eri kieltä puhuvista naisista toki suomen kieli, oli myös kovassa käytössä sillä sen kautta, naiset saivat myös vahvistaa suomen kieltä ja saivat hyvän mahdollisuuden kerrata sanoja, jotka olivat oppineet suomen kielen kurssilla, jota järjestettiin keskuksessa viikoittain.

Ryhmän ensimmäinen kerta sattui samaan aikaan kun saimme tilaisuuden naisten kanssa käydä katsomassa Vaiennettujen naisten huuto -taidenäyttelyä, tämän näyttelyn taiteilijat olivat Maryam Samaian ja Arezoo Shirdel. Näyttely käsitteli yleisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja taidenäyttelyn ideana oli tuoda esille, että väkivaltaa kokeneet naiset ovat vertaisia toisilleen huolimatta siitä, mitä kulttuuria he edustavat. Näyttelyssä haluttiin myös tuoda se tosiseikka esille, että uhrien on usein hyvin vaikea pyytää apua huolimatta siitä, mitä kulttuuria he edustavat. Taiteilijat halusivat rikkoa tabuja taiteensa avulla. Taideteosten aiheena olivat väkivallan erilaiset muodot kuten esimerkiksi perheväkivalta, henkinen väkivalta, kivittäminen, pakkoavioliitto, kunniaväkivalta, happohyökkäys ja raiskaus. Tämän taidenäyttelyn ajatuksena oli kannustaa ja rohkaisemaan naisia puhumaan omista kokemuksistaan ja antamaan heille rohkeuden hakea apua. (Taidenäyttely: ”Vaiennettujen naisten huuto”, 2019).

Taidenäyttely herätti keskuksen naisissa paljon erilaisia tunteita. Ottaen huomioon naisten taustat nämä maalaukset ja maalausten takana olevat tarinat eivät olleet kovin vieraita heille. Taulut herättivät paljon keskustelua sekä taidenäyttelyn aikana, että sen jälkeen, kun kokoonnuimme keskukseseen purkamaan omia ajatuksia ja mietteitä näyttelystä. Naisten väliset ystävyysuhteet ja hyväksyntä edesauttoivat ryhmässä syntyvää koheesiota. Koheesiolla viitataan siis ryhmää koossa pitävä voima.

Kolme seuraavaa ryhmätapaamisen aiheet perustuivat naisten esille tuomiin tarpeisiin ja heidän toiveisiinsa. Ryhmien aikana oli mahdollista keskustella erilaisista asioista, jotka painoivat naisten mieltä. Me keskustelimme muun muassa suomessa asumiseen liittyvistä haasteista, siitä miksi suomen kieli on näin monimutkainen ja vaikea, siitä miksi maahanmuuton turvapaikkapäätös on sellainen kuin sen on. Välillä keskustelimme hyvin rankoistakin asioista ja toisinaan meillä oli hyvin hauskat ja kevyet aiheet, joista puhuimme. Kuten aikaisemmin painotin, ryhmän aiheet ja keskustelut olivat asiakaslähtöisiä. Ryhmien idea oli antaa naisille hetki puhua vapaasti ja kokea voimaantumista keskustelun ja vertaistuen avulla. Toki haasteitakin esiintyi ryhmien suhteen, josta kerron tarkemmin seuraavassa luvussa.

5.2 Haasteet ryhmien toteutuksessa

Ryhmien aikana kohtasin joitakin haasteita, joista kerron nyt tarkemmin. Yksi haasteista, joka oli hyvin vahvasti esillä ryhmien aikana oli se, että äitien oli hankalaa keskittyä ryhmätoimintaan, kun piti samaan aikaan myös pitää huolta pienistä lapsistaan. Kaikkien Naisten talossa on todella hyvät puitteet lapsille ja lapsista pidetään hyvää huolta, keskuksessa on aina työntekijä tai harjoittelija, joka pitää lapsista huolta ja leikkii heidän kanssaan. Tästä huolimatta olisi keskuksen resurssien ulottumattomissa toimia täysaikaisena lastenhoitajana tai lastenvahtina, jolloin äitien rooli ja heidän myötävaikuttamisen lasten suhteen keskuksessa korostuu.

Keskustelin sekä keskuksen naisten että erityisesti voimaantuvan ryhmätoimintaan osallistuvien naisten kanssa siitä mitä he itse toivoisivat tämän asian suhteen. Oliko heillä itsellään mahdollisesti joitakin ideoita ja kehittämissuhteita tämän asian suhteen. Keskustelu naisten kanssa auttoi minua todella paljon ymmärtämään heidän

kantansa tässä asiassa. Kohtaamani haaste voimaantuvassa ryhmätoiminnassa antoi minulle ensimmäisen kehittämis ehdotuksen, josta kerron tarkemmin osiossa luvussa kehittämis ehdotukset.

Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen tukee kehitystä ja ehkäisee ongelmien syntymistä myöhemmin. Erityisesti pakolaislapset ovat voineet kohdata ikätasoonsa nähden kuormittavia tapahtumia. Vanhempien traumat voivat heijastua lasten ja nuorten hyvinvointiin ylisukupolvisesti. Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistäessä on tärkeää tukea koko perhettä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.)

Toinen haasteista, jota kohtasin ryhmien aikana, oli se, että miten voisin edesauttaa naisten kiinnostuksen ylläpitämistä voimaantuvaan ryhmätoimintaa kohtaan ja mitkä olisivat ne tärkeät tekijät motivaation ylläpitämisessä tämänkaltaiseen ryhmätoimintaan, joka lähteen naisten omista toiveista ja palautuu heille itselleen. Vaikkakin olin valmistautunut siihen, etteivät naiset välttämättä voisi osallistua aktiivisesti jokaiseen ryhmä kertaan, toi naisten vaihteleva osallistuminen ryhmiin omia haasteitaan. Ohjaajana koin naisten innostuneisuuden vähäisyyttä osallistua ryhmiin aktiivisesti asiana, johon tulisi paneutua ja etsiä ratkaisua heidän passiivisuutensa vähentämiseksi.

Kerron tarkemmin näistä kohtaamasta haasteista kehittämis ehdotus osiossa, jossa myös esitän omat kehittämis ehdotukset siihen, miten keskuksessa voidaan paneutua näiden haasteiden ennaltaehkäisyyn sekä paremman palveluiden tarjoamiseen paperittomille.

5.3 Ryhmästä voimaa

Voimaantuvan ryhmätoiminnan päätyttyä toteutin teemahaastattelun keskuksen naisten kanssa. Teemahaastattelun tulos osoitti sitä, että Kaikkien Naisten talon asiakkaat kaipaavat juuri erilaisia ryhmätoimintoja. Keskuksen asiakkaat nauttivat erityisen paljon erilaisista toiminnallisista ryhmistä, joita keskuksessa heille järjestetään muun muassa uimatunnit ja käsityöryhmät olivat monen naisen mieleisiä tekemisiä. Näiden ”aktiivisten” ryhmien tasapainoksi naiset kokivat, että voimaantuva ryhmätoiminta toi hyvää tasapainoa keskuksen yleiseen toimintaan.

Yksi yleisemmistä keskustelunaiheista, joita naiset toivat esille, oli se, että on kivaa ja mielekästä heille, kun on jotakin tekemistä päivittäin. Kaikkien Naisten talon ansiosta heillä oli paikka, minne tulla ja viettää aikaa lastensa kanssa, saada vertaistukea ja oppia suomen kieltä. Teemahaastatteluista päätellen naisten fiilikset olivat voimaantuvaa ryhmätoimintaa kohtaan myös positiivinen. Ohjaajana koin kuitenkin, että tämänkaltainen ryhmätoiminta pitää järjestää pitkällä aikavälillä, jotta onnistutaan saamaan parhaimman mahdollisen tuloksen. Uskon, että pitkällä aikavälillä naisten ymmärrys voimaantuvaa ryhmätoimintaa kohtaan syvenee ja heillä on paremmat tieto ja taidot osallistua ryhmiin.

5.4 Benchmarking analyysi

Aloittaessani benchmarking-menetelmän minulla oli jo ennestään muutama järjestö mielessä, jotka tarjosivat erilaisia palveluita, mutta nyt tehtävänäni oli etsiä nimenomaan järjestöjä, jotka auttavat myös paperittomia henkilöitä. Paperittomat ovat yleensä suuressa vaarassa jäädä yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolella huonon yhteiskunnallisen asemansa takia.

Global Clinic tarjoaa erityisesti paperittomille moniammatillista apua erilaisiin terveysongelmiin sekä terveyteen liittyvää neuvontaa, kaikki tarjotut avut tapahtuvat vapaaehtoisvoimin. Kuten Kaikkien Naisten talon palvelut myös Global Clinicin palvelut on ensisijaisesti tarkoitettu sellaisille henkilöille, jotka eivät ole oikeutettuja julkiseen terveydenhoitoon eli paperittomat. Samalla tavalla kuin Kaikkien Naisten talo myös heidän vapaaehtoiset ovat hyvin tärkeitä.

Global Clinicin palvelut ovat monessa kaupungissa sen palveluita tarvitsevien käytössä. Global Clinic on myös mahdollistanut yhteiskunnan marginaalissa oleville myös mahdollisuuden keskustella psykologin kanssa. Psykologin puheille pääsy on todella tärkeä asia monelle paperittomalle ja sen uhatta olevalla.

Pakolaisneuvonta on taas ulkomaalaisoikeuteen erikoistunut lakitoimisto, pakolaisneuvonta on myös vaikuttamis- ja asiantuntija tekevä kansalaisjärjestö. On

selvää, että turvapaikanhakijat tarvitsevat oikeusavustajien apua oman turvapaikkaprosessinsa suhteen, mutta varsinkin paperittomille oman tilanteen epävarmuus on hyvin raskasta. Useimmiten turvapaikkahakijalla ei ole erityisen vakaa taloudellinen tilanne, jolloin Pakolaisneuvonta hakee asiakkailleen oikeusapupäätöksen. Oikeusapupäätöksen saatuaan valtio korvaa avustajan palkkion joko kokonaan tai osittain. Avun saatavuus ja valtion taloudellinen tuki ovat todella tärkeitä jo marginalisoitumisen uhatta eläville.

Global Clinicin ja Pakolaisneuvonnan yhtenäisyyksistä voin mainita muun muassa sitä, että heidän asiakkaansa koostuvat pääosin paperittomista ja pakolaisista, heidän palveluitaan on myös mahdollista saada muulla kielillä kuin suomen kielellä. Pakolaisneuvonnan ja Global Clinicin eroavina piirteinä voidaan mainita sitä, että Global Clinic löytyy monesta kaupungista Suomessa, kun taas Pakolaisneuvonnan palvelut rajoittuvat lähinnä Helsinkiin. Toisen eroavana piirteenä näiden välillä voidaan pitää sitä, että Global Clinicin toiminta perustuu pääosin vapaaehtoistoimintaan ja on maksuton asiakkaille. Sen sijaan Pakolaisneuvonnan tarjoamat palvelut ovat maksulliset, mutta jos asiakkaalla ei ole riittävästi tuloa, Pakolaisneuvonta voi hakea oikeusapupäätöksen, jolloin valtio korvaa oikeusavustajan palkkion kokonaan tai osittain.

Yleisesti kaikki benchmarking kohteet ovat todella tärkeitä turvapaikanhakijoiden ja erityisesti paperittomien elämässä. Paperiton on usein hyvin epätietoinen omista oikeuksistaan ja edellä mainittujen järjestöjen olemassaolo estää eriarvoisuuden syntymistä yhteiskunnassa.

5.5 Havainnointi keskuksessa

Toteutin havainnointia keskuksen tiloissa silloin kun naisilla oli ryhmätoimintaa. Ensimmäinen havainnointi kertani tapahtui kokkauspäivänä, joka tapahtui perjantaina ja tämän takia moni keskuksen asiakkaista oli päässyt osallistumaan siihen. Kokkausryhmän henki oli hyvin rentoa ja avoin. Sillä kertaa naisia oli paikalla alle kymmenen ja suurin osa heistä oli farsin kieltä puhuvia, mutta paikka oli myös arabiankielisiä naisia. Ryhmässä naiset puhuivat sekä omaa äidinkieltään, että suomen

kieltä oman osaamistason mukaan. Naiset olivat todella sinut itsensä ja keskuksen keittiön kanssa. He uskalsivat ehdottaa ruokia valmistavaksi ensi kerran kokkauspäivää varten ja ottivat rohkeasti osaa sen päivän kokkaamiseen.

Toinen havainnointi kertani tapahtui käsityöryhmässä, jolloin naiset pääsivät ompelemaan ja askartelemaan suomen kieltä puhuvan vapaaehtoisen ohjaamana. Ohjaajaa puhuu naisten kanssa hyvin rauhallisesti ja ohjaa heitä kärsivällisesti, miten lausua tietty moneen otteeseen esille tulleen sanan lausumista. Käsityöryhmän henki on hyvin rentoa ja se luo naisille mahdollisuuden tehdä myös jotain ohjaajan antamasta ohjeesta poikkeavan käsityön.

Havainnoinnin perusteella selvisi, että keskuksen asiakkaat eli paperittomat naiset ja myös heidän lapsensa nauttivat erityisen paljon siitä, kun heille on järjestetty jokin ryhmätoiminta. Tarkoitan tällä sitä, kun he esimerkiksi tietävät siitä, että tiettyinä päivinä viikossa on jokin tietty ryhmätoiminta. Ryhmätoimintojen lisääminen keskuksessa auttaisi naisia kiinnittymään ja samalla kohottaa heidän henkistä hyvinvointiaan. Minun tavoitteeni naisten voimaantumisen ryhmässä oli nimenomaan heidän toiveikkuutensa lisääminen tulevaisuutta kohtaan yhdessä tapahtuvan ja hetkessä elävän dialogian avulla.

Silloin kun pyörittelin ajatusta voimaantuvasta ryhmästä ajatus joukkovoimasta, pyöri hyvin vahvasti mielessäni. Joukkovoima oli yksi sanoista, joka toimisi minun punaisena lankana ryhmien aikana. Voimaantumisen yksi peruselementeistä on molemminpuolinen luottamus ja kunnioitus niin yksilön kuin ohjaajan välillä ja mielestäni tämä oli asia, jota olin onnistunut saavuttamaan naisten kanssa.

Naisten puheista ja toiveista läpi harjoitteluni keskuksessa päättelin, että keskusteluryhmä oli tarpeellista ja antoisaa naisille sillä se tapahtui tilassa, joka on ollut naisille entuudestaan tuttu. Naiset tunsivat itsensä rennoksi keskuksessa ja luottamuksellinen suhde oli jo syntynyt keskuksen työntekijöiden ja naisten välillä. Ryhmätoiminta keskuksen naisille tuntui hyvin luontevalta ratkaisulta mielestäni, sillä ryhmien aikana oli mahdollista kiinnittää naisten huomio heidän omiin vahvuuksiin ja tuoda se esiin osana positiivista identiteettiä. Ryhmässä naisille suotiin vapaus puhua myös omaa äidinkieltään ja tietenkin myös suomen kieltä, jos he niin halusivat kommunikoida. Painotin erityisesti farsin ja darin kielen puhumista kanssani sillä halusin, että naiset saisivat mahdollisuuden kertoa kaiken mitä heillä oli mielessään

ilman, että heidän sanojansa olisi pitänyt kääntää kielestä toiseen. Koska keskuksen asiakkaat puhuvat äidinkielenään muitakin kieliä kuin farsia ja daria oli tulkin käytölle osittain myös tarvetta.

Ryhmätoimintaan varten en tarvinnut tukeutua ulkopuoliseen tulkkiin, joka olisi ollut vieras naisille. Onneksi Kaikkien Naisten talon monikulttuurinen työyhteisöstä oli suuri apu tässä. Keskuksessa työskentelee eri kieltä puhuvia ja ammattitaitoiset henkilöt, joista minulle oli paljon apua. Naiset luottavat heihin ja tunsivat työntekijöitä, joka helpotti kontaktin syntymisen meidän kaikkien välissä.

Näin puhumisen ja erityisesti rennon ja avoimen keskustelun oivana keinona vähentää paineita, joita naiset kokevat päivittäin. Keskustelemalla heidän kanssaan heidän voimavaroistaan ja niiden tunnistamisessa saadaan aikaan sen, että naiset voisivat liittää positiivisia ajatuksia itseensä ja voisivat samalla keskustella omista saavutuksistaan ja näin edistää omaa hyvää oloaan.

Pohtiessani voimaantuvaa ryhmätoimintaa sekä kohderyhmääni oli olennaisen merkittävää olla hyvin perillä paperittomuuden aiheuttamasta kuormasta naisten sekä heidän lastensa arjessa. Tämän asian syvälliseen ymmärtämiseen auttoi pitkä työkokemukseni tulkkina, joka oli suonut minulle mahdollisuuden nähdä turvapaikanhakijoiden päivittäiset kamppailut läheltä.

Naiset olivat tottuneet näkemään minua keskuksessa mikä auttoi todella paljon siinä, että he eivät ujostelleet vastaustensa kanssa. Koin, että minun ja keskuksen asiakkaiden kesken oli syntynyt luottamussuhde. He uskalsivat jakaa kanssani hyvin arkojakin asioita itsestään ja elämästään. Jos naisilla oli jokin parannusehdotus tai muu vastaavaa he tiesivät, että voisivat kertoa minulle vapaasti ilman sen kummempaa miettimistä. Kerroin myös heille, että heidän nimensä tai muut tiedot ei tulisi näkymään opinnäytetyössäni. Ottaen huomioon heidän elämäntilanteensa oli todella ymmärrettävää, että he halusivat pysyä anonyymina.

Läpi keskustelumme naisten kanssa heidän huolensa tulevaisuudesta oli todella vahvasti läsnä jokaisessa asiassa, josta he puhuivat tai jättivät puhumatta. Välillä oli hieman ehkä vaikea keskittyä juuri tähän hetkeen tai ajatella mitä olisi kiva tehdä ensiviikolla, kun koko tulevaisuus ja varsinkin heidän lastensa tulevaisuus oli hämärän peitossa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehittämistoiminnan menetelmät antoivat hyvät puitteet tarkastella Kaikkien Naistentalon asiakkaita monesta eri perspektiivistä. Ensimmäinen asia, joka nousee esille, on se, että paperiton voi kokea, että on täysin muiden armoilla. Tämä asia voi toimia henkisenä rasitteena naisille, jotka eivät muutenkaan kovin helposti pysty avautumaan omista henkisistä kamppailuistaan koska heidän pitää pysyä vahvoina, jotta perhe voisi mahdollisimman hyvin.

Voimaantuvan ryhmätoiminnan lisääminen voisi edesauttaa naisten yleistä jaksamista ja toisi samalla jonkinlaista rutiinia heidän elämänsä. Rutiini ja päivittäinen tekemisen olemassaolo on todella tärkeitä asia keskuksen asiakkaille.

Ryhmiä aikana usein lapset olivat joko mukana osallisena tai useimmiten leikkimässä muiden lasten kanssa. Jos jonakin päivänä lapsia saattoi olla paikalla useampikin, niin keskus oli jokseenkin levoton, sillä kaikki, lapset halusivat leikkiä, vaikka sillä tietyllä autolla. Tämä oli asia, joka häiritsi naisten keskittymistä omiin ryhmiin.

Anu Leinonen kirjoittaa seuraavasti paperittomien sivuilla ”Miten voi paperittoman mielenterveys” blogikirjoituksessaan: on erityisen tärkeä miettiä miten kohtaamme paperittoman arkisessa vastaanottotilanteessa. Ystävällinen tervehtiminen, katsekontakti ja tervetulleeksi toivottaminen saavat hänet tuntemaan itsensä arvostetuksi. Leinosen kirjoitus kuvaa hyvin paljon sitä miten paperittomia ja ylipäättänsä turvapaikanhakijoita tulisi kohdata. Inhimillisyys kohdatessaan toista ihmistä on tärkeä ja ihmisarvo vaalimisen ja kunnioituksen arvoinen. (Leinonen, 2017).

Tilaaajan palautteessa tuli esille se, että teoriaosa oli hyvä taustoitusta aiheeseen. Toiveena nousi kuitenkin kriittisempi tarkastelu Suomen pakolaispolitiikkaan, kun opinnäytetyössä viitattiin Mykästä. Naisnäkökulman esille tuominen turvapaikkaprosessissa ja paperittomana olisi tuonut opinnäytetyöhön enemmän syvyyttä. Kehittämissosiossa tilaaja olisi toivonut enemmän naisten mielipiteiden selvittämistä lasten hoidon organisoimisesta. Opinnäytetyö kuitenkin tarjoaa mielenkiintoisen näkemyksen naisten käsityksestä keskukselta ja sen toiminnasta.

Olen tehnyt listan kehittämisehdotuksista, jotka nousivat esille läpi tutkimukseni. Kehittämisehdotukset ovat toteutuskelpoisia Kaikkien Naisten talossa.

- Ryhmötoimintojen lisääminen erityisesti liikunnallisten ryhmätoimintojen lisää muun muassa tanssiryhmät. Useimmiten naiset halusivat kuunnella musiikkia samaan aikaan kun olivat puuhastelemassa jotakin. Puhuessani naisten kanssa he usein kertoivat siitä kuinka hauskaa se olisi, jos hiellä olisi tanssiryhmiä keskuksessa.
- Naisten motivaation ja innostuneisuuden lisääminen ryhmiin osallistumiseen. Ottamalla tiettyjä asioita huomioon suunniteltaessa ryhmiä naisten motivaatiota olisi mahdollista lisätä. Esimerkiksi pitämällä ryhmät kellonaikoina, jolloin naisten on helppo päästä keskukseseen ja ottaa myös lastensa mukaan. Motivaatiota on mahdollista lisätä esimerkiksi niin, että lapsille järjestetään omia ryhmätoimintoja samaan aikaan
- Suomen kielen opetusten järjestäminen keskuksen lapsille käyttäen keskuksessa olevat opetusmateriaalit, jotka ovat sopivia lasten kehitystason ja ikää nähden. Hyödyntämällä netissä olevia materiaaleja tähän tarkoitukseen. Tällä tavalla on mahdollista pitää kulut mahdollisimman pienenä. Samalla voidaan käyttää hyödyksi kierrätys ja lahjoituksia vastaan. Teemahaastattelun ja yleisen vapaamuotoisen keskustelun kautta naisten kanssa, esille nousi toive lasten ryhmistä, jossa pääpainona olisi suomen kielen opetus.

LÄHTEET

Valtioneuvosto. Suomi vastaanottaa 850 pakolaista vuoden 2020 pakolaiskiintiössä. Viitattu 13.4.2020. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/suomi-vastaanottaa-850-pakolaista-vuoden-2020-pakolaiskiintiössä

Anttila, Pirkko 1996.. Tutkimisen taito ja hankinta. Helsinki: Akatiimi. Viitattu 8.3.2020. <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/>

Diakoniassa-laitos. GEMMA väkivaltaa vastaan -Voimaantumista EU:n romanisiirtolaisille ja paperittomille naisille. Viitattu 8.3.2020. https://www.hdl.fi/tukea-ja-toimintaa/maahanmuuttajille/liikkuva_vaesto/gemma-vakivaltaa-vastaan-voimaantumista-eun-romanisiirtolaisille-ja-paperittomille-naisille/

Eskola, J. & Vastamäki, J 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 23-32.

Global clinic. Mikä on Global clinic? Viitattu 8.3.2020. <http://www.globalclinic.fi/mika-on-global-clinic/>

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula 2004: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html

Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Webinaari 1, 2019. Viitattu 5.2.2020.

Juvakka, Taru –Kylmälä, Jari 2007: Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kaikkien Naisten talo. Hanke. Viitattu 19.1.2020. Saatavilla: <https://www.kaikkiennaistentalo.fi/tapahtumat/>

Kaikkien Naisten talo. Kaikille eväät elämään. Viitattu 19.1.2020. Saatavilla: <https://www.kaikkiennaistentalo.fi/etusivu/>

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän, käsikirja ryhmäohjaajan taitoja tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura. SMS- tuotanto Oy.
Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. WSOYpro. Helsinki. WS Bookwell Oy.

Kauppila, R. (2011). Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.

KOPPA, Jyväskylän yliopisto, Havainnointi eli observointi, 2015, viitattu 1.2.2020. Saatavilla:

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>

KOPPA, Jyväskylän yliopisto, Kyselyt, 2025, Viitattu 5.2.2020. Saatavilla: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/kyselyt>

Kyvyt. Luotettavuus. Viitattu 22.3.2020. <https://kyvyt.fi/view/artefact.php?artefact=304009&view=72174>

Lindroos, H. & Segercrantz, U. Yksilöksi ryhmässä. 2009. Palmenia. Gaudeamus Helsinki University Press. Hakapaino. Helsinki.

Lyytinen, Eveliina 2019. Turvapaikanhaju ja pakolaisuus Suomessa. Turku: Siirtolaisinstituutti, 16-21.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pakolaisneuvonta. Tietoa järjestöstä. Viitattu 8.3.2020. <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-jarjestosta/>

Paperittomuudesta. Anu Leinonen: Miten voi paperittomien mielenterveys. Viitattu 19.3.2020. <http://www.paperittomat.fi/?p=2121>

Paperittomuudesta. Paperittomat -hanke. Viitattu 1.2.2020. Saatavilla: http://www.paperittomat.fi/?page_id=686

Paperittomuudesta. Paperittomat -hanke. Viitattu 29.1.2020. Saatavilla: http://www.paperittomat.fi/?page_id=28

Pekkari, M. (2009). Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Räsänen, J. (2014). Voimaantumisen ja elämäpolitiikka. Voimaantumisen resurssiteoria, Uskaltava vastuullisuus, Valinta, optimointi ja kompensointi. Julkisiviestintä Oy.

Saaranen-Kauppinen, Anita ja Puusniekka, Anna, 2006. Havainnointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, viitattu 1.2.2020. Havainnointi. Saatavilla:

Salminen H. 1997. Ryhmäanalyysin perusteet. Suomen Mielenterveysseuran koulutuskeskus SMS-julkaisut. Gummerus. Jyväskylä.

Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo & Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63-64. Viitattu 13.1.2020. Saatavilla:

[https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20\(3\).pdf](https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20(3).pdf)

Sotkasaari, T. (31.1.2017). Vastaanottokeskuksen murtuneet mielet [blogikirjoitus]. Viitattu 27.2.2020. Saatavilla: <https://glase.fi/vastaanottokeskusten-murtuneet-mielet/>

Suomen Delfins. TAIDENÄYTTELY: ”Vaiennettujen naisten huuto”. Viitattu 2.3.2020. Saatavilla: <https://suomendelfins.fi/taidenayttely-vaiennettujen-naisten-huuto-18-11-2019-alkaen/>

Suomen Pakolaisapu. Pakolaisuus maailmalla. Viitattu 20.1.2020. Saatavilla: <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-maailmalla/>

Suomen Pakolaisapu. Pakolaisuus suomessa. Viitattu 20.1.2020. Saatavilla: <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lasten mielenterveys. Viitattu 18.3.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajalasten-nuorten-ja-perheiden-terveys/lasten-mielenterveys>

Tieten termipankki. Analyysi. Viitattu 8.3.2020. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:analyysi>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Tuominen, Kari 2011. Benchmarking Pähkinässä: Näin Benchmarking-tutkimus Toimii. Turku: Benchmarking Ltd Oy.

Turun Valkonauha ry. Vastuuta sinusta ja minusta vuodesta 1896. Viitattu 19.1.2020. Saatavilla: http://www.turunvalkonauha.fi/?page_id=41

Turun Valkonauha ry. Viitattu 19.1.2020. Saatavilla: <http://www.turunvalkonauha.fi>

UNHCR YK: pakolaisjärjestö. Pakolaiskriisin tarvitaan parempia ratkaisuja – EU:n on kannettava vastuunsa globaalista pakolaistilanteesta. Viitattu 22.3.20. <https://www.unhcr.org/neu/fi/23827-pakolaiskriisiin-tarvitaan-parempia-ratkaisuja-eun-on-kannettava-vastuunsa-globaalista-pakolais%C2%ADtilanteesta.html>

Wedenstedt, L. (20.10.2016). Empowerment Gone Bad. Communicative Consequences of Power Transfers. Viitattu 12.2.2020. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2378023116672869>

Österberg, Venla. 2019. Paperittomana Suomessa. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 13.1.2020. Saatavilla: <https://www.lskl.fi/blogi/paperittomana-suomessa/>

Pakolaisneuvonta. Paperittomat. Viitattu 13.4.2020. Saatavilla: <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-pakolais-ja-ulkomaalaisoikeudesta/paperittomat/>

Helsingin Diakonissalaitos. Kohti järkeviä ratkaisuja. Uuspaperittomien tilanne, tuen tarve sekä viisi toimenpide-ehdotusta. Viitattu 13.4.2020. <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-Suojattomat-raportti-2017-web.pdf>

Jauhiainen, Jussi S. 2017. Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja NO. 5. Viitattu 13.4.2020. <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-Suojattomat-raportti-2017-web.pdf>

Sisäministeriö. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 13. 4.2020.
<https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

UNHCR YK:n pakolaisjärjestö. Pakolaiskriisiin tarvitaan parempia ratkaisuja – EU:n on kannettava vastuunsa globaalista pakolaistilanteesta. Viitattu 13.4.2020.
<https://www.unhcr.org/neu/fi/23827-pakolaiskriisiin-tarvitaan-parempia-ratkaisuja-eun-on-kannettava-vastuunsa-globaalista-pakolais%C2%ADtilanteesta.html>

LIITTEET

Liite 1.

Voimaantuvan ryhmätoiminnan osallistujien teemahaastattelu.

Teemahaastattelu Kaikkien Naisten tiloissa voimaantuvan ryhmätoiminnan päätyttyä. Jaoin teemahaastattelun kahteen osaan. Ennalta-asetettujen teemojen lomassa keskustelu ja haastattelu tapahtui hyvin vapaamuotoisesti naisten omien esiintuomien kysymysten ja vastausten mukaan.

- Yleinen mielipide voimaantuvasta ryhmätoiminnasta

- Toiveet ja ehdotukset

Liite 2

Palautekysely keskuksen toimintaan osallistuneille. Toteutin palautekyselyn kahden uuden asiakkaan kanssa, jotka puhuivat daria äidinkielenään.

1. Sukupuoli

Nainen Mies

2. Ikäni

18-29 63-70

30-62 yli 80

3. Perhetilanne

Puoliso

Lapsi

Lasten lukumäärää, sukupuoli ja iät

4. Mistä sait tietää keskuksesta?

Kuulin tuttavalta

Järjestön omilta sivuilta

Muualta internetistä, mistä?

Jostain muualta, mistä?

5. Olen osallistunut

Ryhmän toimintaan

Yksilötyöhön

Työharjoitteluun

Vapaaehtoistyöhön

RYHMÄTOIMINTA

6. Arvioi seuraavan ryhmään liittyviä asioita.

1=Täysin eri mieltä 2=Jokseenkin eri mieltä 3= Jokseenkin samaa mieltä
4=Täysin samaa mieltä

On tärkeää, että ryhmä on vain naisille

Ryhmä on vastannut odotuksiani

Ryhmän kokoontumisia on ollut riittävästi

Koen olevani tervetullut ryhmään

Minua kuunnellaan ja mielipiteeni otetaan huomioon

Ryhmään osallistuminen on lisännyt hyvinvointiani

Ryhmässä käyminen on lisännyt rohkeuttani liikkua kodin ulkopuolella

Olen saanut ryhmästä uusia ystäviä

Ryhmän antama vertaistuki on tärkeää

Ryhmä on tukenut vanhemmuuttani

Ryhmä on minulle tärkeä

7. Onko ryhmään osallistuminen muuttanut arkeasi? Miten? (esim. mielialan kohentuminen, muiden ihmisten tapaaminen, tiedon saaminen, kielitaito, liikkuminen kodin ulkopuolella, uudet ystävät ym.)

8. Onko lapsesi hyötynyt ryhmässä käymisestä? Miten? (saanut uusia ystäviä, tulee mielellään ryhmään)

9. Mikä on suurin kokemani hyöty, mitä ryhmässä käyminen on sinulle antanut?

10. Miten kehittäisit ryhmätoimintaa?

Liite 3

Miten naiset kommunikoiivat toistensa kanssa? Entä ryhmänohjaajan kanssa?

Osallistuvatko kaikki yhtä aktiivisesti yhteisiin tekemisiin?

Vaikuttavatko naiset rennoilta ja onko kodikas tunnelma?